

waarom, en hoe – hij kan de redenen van zijn „armoede”, d.i. dus zijn tijdgebrek, precies aangeven. Intussen vermaant hij zijn jonge vriend Lucilius, het toch liever anders in te richten: „wat U echter betreft, ik heb liever dat ge met het uwe „zuinig bent”; en te rechter tijd zult ge beginnen (ws.: als ge nu, nu ge jong zijt, begint). Want zoals immers onze voorouders erover dachten: te laat is spaarzaamheid op de bodem; wat overblijft is immers niet slechts het minste, het is ook het slechtste”.

Leest men dus de spreuk in zijn omgeving, en vooral ook in verband met wat er direct op volgt, dan blijkt het in deze spreuk te gaan niet over de geldkist – het *geld* is immers steeds slechts beeld en het gaat om de *tijd* – maar over de wijnkruik van het leven, op de bodem waarvan het minste en het slechtste overblijft. Een vergelijking, die Seneca elders als volgt uitwerkt: „zoals uit een wijnkruik wat bovenin zit, het helderste, uitvloeit, maar juist het zware en troebele onderin blijft zitten, zo komt in ons leven wat het best is het eerst: en vinden we nu goed, dat dit bij voorkeur door anderen wordt uitgeschept, om voor onszélf de droesem te bewaren?!” (brief 108, 26).

Terecht citeerde Erasmus dus in de 2de druk van zijn Seneca-editie van 1529, en na hem elke uitgever, bij onze plaats Hesiodus' Werken en Dagen vers 369, *δειλή δ' ἐνὶ πνυθμένι φειδώ*³⁾: iets ellendigs is op de bodem spaarzaamheid. Daar gaat het duidelijk over het wijnvat. De context luidt immers:

*Ἄρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι,
μεσσόθι φείδεσθαι· δειλή δ' ἐνὶ πνυθμένι φειδώ,*

in de vertaling van D. J. van Lennep (1827):

„Schep u ruim, als 't vat nog vol is; ruim ook als het loopt
ten end’.

Spaarzaam moet ge zijn in 't midden; op den bodem is 't ellend’.”

Boerenwijsheid van de Boeotische dichter, die men zou kunnen weergeven met: aan het begin fiks gedronken, in 't midden matig, maar de laatste slokken snel!

En dacht Hesiodus wellicht alleen aan het reële wijnvat, lateren zullen het hebben opgevat als een spreuk voor het leven.

Ik kwam ertoe, de tekst bij Seneca nog eens na te gaan, doordat ik tijdens de lectuur van Plato met een gymnasiumklas aan onze